GRADSKA BIBLIOTE
„JURAJ ĆIPIKO"
ŠIBENIK
NAUČNI ODSJ

Poštarina plaćena u gotovom.

NOVA
TRIBUNA

GODINA VII | Pretplata mjesečno D 6.— Inozem. 10 Pojedini broj Din. 1.50 Čekovni račun br. 34.159 | Petak 14 aprila 1939 | Rukopisi se ne vraćaju. Oglasi se računaju po tarifi. Plativo i utuživo u Šibeniku. | BROJ 579

Albanija

e većim dijelom okupirana od italijanske vojske. Ovom događaju nije prethodilo vidno pripremanje, pa se može pretpostaviti da taj čin i nije bio u planu italijanskih aspiracija, iako i on ima da im posluži. One su bile istaknute u riječima g. Mussolinija: Tunis, Džibuti, Suez. Ovim trima riječima Italija je odredila prostor svoga privrednog razvoja: prama svojim kolonijama i prama Sredozemnom Moru. S toga gledišta posmatrano Jadransko More je nazvano zaliv Sredozemnog Mora, a u tom zalivu imaju interesa Italija i Jugoslavija. To znači: samo ove dvije zemlje — i niko drugi. Odatle slijedi da je Italija učinila svoj odlučni i vjerovatno nespremani korak kad je saznala da neko treći hoće da ugrozi italijanske interese u ovom zalivu Sredozemnog Mora. To je ujedno rad na razbijanju obruča kojim Engleska i Francuska pokušavanju da stegnu Njemačku i Italiju. Ko hoće da za drugoga vadi kestenje iz vatre treba da se opeče — kazao je jednom prilikom nedavno g. Hitler. I ta se riječ i ovdje opet obistinila. Ona je danas toliko istinita da se vjeruje da je zaštita Engleske za dotičnu državu otpočetka propast. Jer poslije Etiopije, Austrije, Sudeta, Čehoslovačke, Memela, dolazi Albanija pod sličnim okolnostima u isti položaj, pa se ovo ne može smatrati samo slučajem nego pravilom pogotovo pošto se sve ovo događa u ubrzanom tempu. Zaštita Engleske ni u jednom slučaju nije imala uspjeha. Zato svjetska javnost samo očekuje što će se sutra dogoditi onim malim državama koje su prihvatile ponudu da budu štićene, kad štićene države nisu bile zaštićene.

Takva politika zaštićivanja onih zemalja koje su bile na granicama totalitarnih država a čija sudbina nije ugrožavala interese zaštitnika, takva politika ne može se reći da je do danas doživjela uspjeha. Pogotovo ako se pretpostavi da se današnja politika vodi čisto, što bi se reklo s otvorenim kartama, bez nekih skrivenih namjera. A džentlemenstvo ne može da ima skrivenih namjera, čijom bi žrtvom padale male države a što bi samo jačalo protivnika. Ni zatezanje dok naoružanje ne dosegne nevjerovatne razmjere neće koristiti čovječanstvu. Jer ovo posljednje traži žrtve koje svakoga pogađaju i stvara paniku u svijetu i koči njegov život.

Ukratko, poslije svega što se je u posljednje vrijeme dogodilo, izlazi da je najbolje i jedino moguće u realnoj politici, čuvati sam svoje interese, staviti se pod zaštitu svoje vlastite snage: vojne, privredne i finansijske, dobrih odnosa, a nadasve moralne snage naroda, pogotovo ako je taj narod i u prošlosti pokazao pregalaštvo i svijest kad je trebalo braniti svoju grudu i svoje ognjište. Države upućene jedna na drugu, vezane zajedničkim interesima biće sigurnije za svoj opstanak i za svoj napredak dok se budu oslanjale na svoju snagu i dok se ne budu upuštale u pustotovine riskantne i nekorisne.

I to izgleda da je dans potpuno jasno. Kao da na Balkanu nepoželjena zaštita neće naći podesan teren.

Moral i država

Slobodan Jovanović, danas u Jugoslaviji prvak u državnopravnim naukama, ponajbolji poznavalac svega onog što je ljudski duh u neprekidnom nastojanju stvarao i stvorio da riješi problem odnosa između države i državljana, popularizator pojmova pravice, istine, slobode pojedinca i auktoriteta državne moći kao moralne vlasti, duboki mislilac, objektivni prosuđivač, nepristranim i samoniklim kriterijem, misli da je svojim, jedinstvenim kod nas, djelom »*Iz istorije političkih doktrina: *Platon, Makiaveli, Berk, Marks*« — dao Jugoslovenima četiri prvorazredne studije, ili četiri eseja, u najboljem smislu te riječi, koji ne zaostaju iza sličnih djela Carlyla, Macaulaya ili Emersona. (Izdanje preduz. Geca Kona, Beograd 1935 g.)

Nije mi svrha da govorim o tom djelu, bez čitanja kojega ne mogu zamisliti kulturna pravnika, političara ili nopće obrazovana Jugoslovena koji hoće o državi i politici da rezonuje, već hoću da iznesem nekoliko misli o pojmovima dvaju najvažnijih problema: moral i država, jer danas u svijetu, pa i kod nas svako upotrebljuje te dvije riječi kao nešto u što se i dijete — koje je tek progovorilo — razumije! Nije čudo, jer smo u vijeku kobne lozinke: Što manje učiš — to si pametniji!

Slobodan Jovanović završava svoju studiju o Platonu (str. 146) ovim riječima: »Značaj Platona leži u tome što je jedan od prvih uvideo moralnu međuvezanost države i pojedinca: moralni građanin u moralnoj državi. Ta istina kao sve velike stvari izgleda sasvim prosta; ipak zato tu prostu stvar niko ni pre ni posle Platona nije dublje od njega pronikao ni ubedljivije objasnio.«

Kao g. S. Jovanović tako i Emerson misli o Platonu u svojem poznatom djelu »*Representative Men*« (*Plato; or The Philosopher* **Heidelberg 1912.)**

Platon je svojim filozofskim djelima, napisanim još prije dvadeset i četiri vijeka, osobito svojim djelom »DRŽAVA«, savremen, jer je izuio istine koje i danas vrijede i o kojima veliki umovi, bili filozofi, sociolozi ili državnopravnički mislioci uz Platona pristaju ili s njime diskutuju, no svi mu priznaju da je bio i ostao nenatkriljivi titan ljudskog umovanja s najplementitijim namjerama da stvori »moralnu međuvezanost (harmoniju) između države i pojedinca« i da dovede najprije svoj mili grčki narod, pa i cijelo čovječanstvo do idealnog načela »moralni građanin u moralnoj državi«!

Što ni savremenici Platonovi nisu shvatili uzvišeno njegovo načelo, a još manje nije ga shvatilo čovječanstvo kroz ovaj dugi niz stoljeća od peloponeskih ratova do današnjih ratova »bez najveštenja rata«, je li kriv Platon ili su krivi ljudi koji više vole topuz negoli razum?

Proniknuvši u vječne zakone vasione i svemirske miliarde sunaca, zvijezda i sunčanih sistema i osjetivši duhom svojim onu vječnu harmoniju u kojoj jedna zvijezda ne smeta drugoj, a sve zajedno sačinjavaju »međuvezanost« sa svemirskom, beskonačnom i bezgraničnom cjelovitošću, vasionskom »državom«, u kojoj vlada red, mir i zakon harmonije, jer je njen ustav: moralni zakon, utvrđen od najpametnijeg, najboljeg i najpravednijeg Uma, Platon dolazi do načela da u svakoj državi mora da bude nešto što je nad pojedincima i nad državom, a to je — MORAL. Stoga on hoće da državom upravljaju *najmudriji i najbolji*, **jer su oni** *najmoralniji*. **Takovi mudraci, filozofi, samozatajom i svedernim samoprijegorom usavršeni, ne smiju u sebi da imaju ništa egoističnu, ne smiju imati ni svoje familije, a da sve svoje najbolje, u moralnom smislu, prinesu za opće dobro, za državu. Sve njihovo nastojanje mora da bude u tome da svojim dobrim primjerom, pametnom naukom, pravednim i nepristranim zakonima odgoje i vaspitavaju** *novu generaciju*, **ako i ne mnogobrojnu, a ono barem malenu,** *koja će uzdržati kontinuitet, tradiciju moralnog zakona*, **koji je jedini u stanju uzdržati državu na visini njena opstanka, prosperiteta i zadovoljstva pojedinaca — kao državljana — prema cjelini — državi.**

Bitnost te idealne nauke Platonove sastoji se, dakle, u ovome: nastojanjem najpametnijih i najpoštenijih, najmoralnijih sinova jedne nacije, koja hoće da stvori svoju državu, mora najprije uzgojem i vaspitanjem da izgradi jednu generaciju — kolikim bilo brojem — *kojoj će biti moral iznad svega*, **jer je moral onaj opći zakon koji je moćan uvijek da dovede sklad i harmoniju između pojedinca i države i da državu uzdrži u slozi, a sloga donosi jakost, a sloga i jakost daju i uzdrže slobodu.**

Pa to su tek ideje, ideali koji vrijede za zvjezdano nebo — reći će mi koji materijalista: — o tome možeš ti s Platonom sanjati!

Ali od Platona do danas, što je sva borba u čovječanstvu, ako nije »polemos« — rat između idealizma i materijalizma? Između moralnih istina i nemoralnih zabluda? Gdje smo danas? Svi vidimo; svi proživljujemo! Jesmo li današnjim stanjem zadovoljni? Je li to plod moralnog zahtjeva Platonova ili materijalističkog prohtjeva?

Razmislite Jugosloveni! Moralni zakoni uzdrže države!

Dr. M. PERKOVIĆ.

Drago nam je

Pretstoji nešto veliko za preporod duhovni Jugoslavije, a to je jaka i iskrena volja odgovornih faktora u državi našoj za sporazum. Javnost još ne zna tekst ili — nazovimo ga — kodeks sporazuma, no prema pisanju naše štampe vidi se ko ONO SUDBONOSNO ŠTO PRETSTOJI shvaća ozbiljno a ko površno. Mi nećemo iznositi imena naših novina koje daju najvišu važnost dvjema stvarima u ovom važnom vremenu, mislimo, DEPLASIRANIM, a to su neprestano i već dosadno, katkad pretjerano a katkad lažno nabrajanje tako zvanih nepravica, učinjenih ovoj ili onoj partiji, ovom ili onom mjestu ili čak pokrajini, pa vide jedini spas u tome ako se pristupi razgraničavanju, parceliranju između Hrvata, Srba i Slovenaca. Drugi dio naše štampe koja priznaje da ima dosta toga što se ima ispraviti, a da otstraniti valja sve što bi moglo stvoriti nova „pitanja", piše umjereno i ozbiljno ne zaboravljajući nikada da ne smijemo ni za čas napustiti ono najbitnije, a to je naša zajednička cjelina, naša država, koja ne smije pretrpjeti nikakov potres radi zadovoljenja posebnih, plemenskih ili čak pokrajinskih prohtjeva i ambicija.

Nama je drago što piše g. prof. dr. Mihajlo Ilić u beogradskom listu »Napred«, pa donosimo iz njegova ozbiljnog razlaganja ovo: »Kad se govori o zahtjevima Hrvata, o procjeni njihove opravdanosti i njihovog domašaja, ne treba nikad izgubiti iz vida da njihovo zadovoljenje može doći samo na bazi ravnopravnosti. Prema tome sve što dobiju Hrvati, ne može se uskratiti ni Srbima ni Slovencima. Ako Hrvati kao takovi dobiju autonomiju, a Srbi će dobiti svoju. Ako se pristupi njihovu razgraničavanju nije moguće, uslijed njihove izmješanosti, skupiti u jedno ni sve Srbe ni sve Hrvate. Ali će Srbima kod Hrvata i Hrvatima kod Srba biti garantirana jednaka prava koja niti srpska većina Hrvatima niti hrvatska većina Srbima može oduzeti. I uopće svaki građanin, ma gdje se nalazio, nalaziće se u svojoj a ne u tuđoj državi. Jedino uređujući tako stvari može se uspjeti da se zatvori hrvatsko, a ne otvori kakvo drugo slično pitanje. Jer ako bi do toga došlo, ništa ne bi vrijedilo ni to što bi bilo riješeno hrvatsko pitanje.« Drago nam je ovakvo razlaganje.

Naš sporazum, dakle, mora donijeti dobro našoj cjelini, našoj Jugoslaviji, pa će biti dobro i za njene dijelove, a to su i Srbi, i Hrvati, i Slovenci. Cjelina je uvijek iznad pojedinosti. U zdravoj cijelosti ostaće zdrave i zadovoljne i pojedinosti. Dio koji nanosi poremećenje cijelosti treba — ozdraviti! To bismo napomenuli izvjesnoj štampi.

Kroz novine

Uskrsni brojevi naših većih listova donijeli su bogat i raznovrstan materijal, priloge stručnjaka i znanstvenika, među kojima nalazimo poznata imena. Nedostaje nam prostora da se detaljnije osvrnemo na ova uskrsna izdanja, koja služe na čast našem novinarstvu.

*

Jedna splitska novina pisala je o jednom predmetu kojim se naša javnost mnogo bavila. Mi nismo mogli da spomenemo ni mjesto, a druge novine mogle su i ulicu.

Privredne publikacije

Primili smo:

»Glasnik Primorske banovine«, koji je namijenjen propagandi turizma (32 stranice i 68 ilustracija). Donosi uvodni članak o Arheološkom muzeju u Splitu od g.dr. Mihovila Abramić i članak o starohrvatskoj umjetnosti u Dalmaciji od konservatora starina u Splitu g. dr. Ljuba Karamana. Osim ovoga materijala ima lijepih prikaza o pojedinim mjestima, sa naznakom hotela i hotelskih cijena.

IZVJEŠTAJ o radu Trgovinsko-Industrijske komore u Splitu za vrijeme od maja 1938 do januara 1939. — Split 1939, str. 186 više 35.

PRIVILEGOVANA AGRARNA BANKA A. D. — Poslovni izvještaj za 1938 godinu. Beograd, str. 116.

Na ove iscrpne izvještaje osvrnućemo se u jednom od narednih brojeva.

Produljen je rok za prikazivanje **Prijava** za dosuđenje vlasnosti zemlje, tiskanice u tu svrhu kao i **Žurni predlog** Katastr. upravi **Obligacije i obračnna** dobivaju se u »Tipografiji« Šibenik

Dalmatinski „Soiree"

DALMATINSKI KLUB »NAŠ JADRAN« U BEOGRADU razaslao je lijepe pozive za svoj »SOIREE« koji će se u poznatom dalmatinskom duhu održati u subotu 15 aprila u prostorijama Aero serkla. Čist prihod namijenjen je potpomaganju siromašnih dalmatinskih studenata u Beogradu.

Zločinstva i zločinci

Mir, sreću i egzistenciju porodice ugrožava samo jedan njen član, koji dolazi pijan iz mehane. To se dešava u hiljadama slučajeva. Dešava se da po nekoliko opština drhti pred jednim zlikovcem, koji je svoju žalosnu karijeru započeo kockom i »lumpovanjem« u mehani. Dve trećine nesreća i zločinstva u našem selu vrze se oko birtije. Kod suđenja se stalno čuju reči: »u kafani«, »pred birtijom«, »za vreme kockanja«, »ukradeno prokockao«, »u pijanom stanju« itd. — A mehana u selu mora da postoji, pa makar ne postojala ni škola ni hram Božji. Negde u selu ima po dve, tri i više mehana, a u svakoj pored strahovito rđavog pića ima uvek po nekoliko »špilova« karata i drugog pribora za kockanje. Postojanje mehana u selima pravdaju jedino fiskalnim razlozima. Ali ako se obračuna potraćeno radno vrijeme u krčmi, smanjena poreska snaga pijanica i kockara, grdno povećanje izdataka na pojačanje broja svih koji zločince hvataju, sude, čuvaju itd., onda fiskalni razlozi ne postoje. U današnje vreme nijedna rasprava iz oblasti kriminalistike ne može proći bez pominjanja Lombrozove teorije, psihopatoloških opservacija i sličnog, a poslednjih godina traže se uzroci mnogim poremećajima na zemlji čak van naše planete, pa tako i za bolesti i zločine. Napostetku, neka nauka ide svojim putem, ali jednom treba da bude načisto: neverovatno velikom broju zločina na selu uzrok su karte i alkokol. Ta dva rušioca duševnog i telesnog zdravlja javno su izloženi u mehani i zaštićeni zakonom i odatle začikavaju omladinu željnu zabave ili lenštine, sklone besposlici. A putnik? Prljava birtija ne pruža retkom putniku u našem selu ništa osim zaklona od nevremena, odmora na kakvim daskama, obilje gamadi i pokvarenog vazduha. U većini, te krčme ovakve kakve su sad ne mogu pravdati svoj opstanak. Ako ih nije moguće ukinuti, treba njihov broj svesti bar na pravu meru i podvrći ih najstrožijoj kontroli, kako bi one prestale da budu centrale zločinstva i škola zločinaca i njihovih jataka. Zbog jednog više nego problematičnog prihoda u državnom gazdinstvu imamo ponzdano i sigurno: materijalno propadanje narodnih masa, razaranje brakova, degenerisanje potomstva, ugrožavanje javne bezbednosti, itd. Ako u selu nema škole, mehana je tu da pruži ono što može: alkohol i kocku. Ako u selu ima škola, omladina je napuštа u najopasnijim godinama, daleko pre nego je iskovala svoj karakter i pre nego je stekla pravilnije poglede na svet i život. To dovršava mehana. Milijarde, što ih država troši na prosvetu, narodno zdravlje, fizičko vaspitanje itd. paralizuje birtija. Zlo je tim veće što »pijano stanje« zločinca krivično zakonodavstvo ubraja i uzimlje kao olakšavajuću okolnost. Pravilno i lepo je kazano na zadnjim sednicama Narodne skupštine, da ». . . što se ti toliki zločini dešavaju, doneklе je uzrok i naše moderno zakonodavstvo, jer u samom modernom krivičnom zakonodavstvu nije predviđena dovoljna kazna za učinjena dela. Nastala je jedna linija popuštanja i opraštanja, što navodi ljude da lakše ulaze u zločin«. — Sve što — ma i indirektno — vodi do zločinstva treba beskompromisno uklanjati, jer je mnogo lakše sprečiti nego lečiti. Pažnju državne vlasti treba proširiti i na čisto porodične i bračne sukobe, ako sukobi u porodici imaju začetak u mehani, jer iz nemirnog doma izlazi silnik, koji će ugroziti mir i bezbednost čitavih krajeva.

Rekosmo ovoliko s obzirom na nezavidne prilike u našem selu, jer je selo onaj naš neiscrpivi rezervoar žive i zdrave snage iz koga se obnavlja nacija, i jer je selo najmanje zaštićeno. »BOROV«.

Kako je organizirana narodna zajednica u protektoratu Češka i Moravska

— Jedina politička organizacija u Protektoratu Češka i Moravska je Narodna zajednica. Odbor Narodne zajednice je ovih dana odobrio privremeni organizacioni pravilnik. Taj pravilnik konstatuje, da Narodna zajednica udružuje članove českog naroda i da je jedini njegov politički pokret. Sistem stranke je autoritativan. Vođa je državni pretsednik, koji s definitivnom vrednosti imenuje i opoziva funkcionere stranke, odobrava, dopunjuje, menja i poništava odluke sviju komponenata Narodne zajednice Vodeći faktori su dakle imenovani i odgovaraju za vršenje poverene funkcije.

Narodna zajednica se deli na političku organizaciju i stalešku organizaciju. Za stalešku organizaciju će se izdati specijalan pravilnik. Politička organizacija se sastoji iz centrale, pokrajinskih, sreskih i mesnih grupa. Žene neće biti politički organizirane, ali mogu u okviru organizacije stranke obrazovati dobrotvorna i druga nepolitička udruženja. Za priređivačke grupe će biti izdan poverljiv pravilnik.

Svaki član Narodne zajednice može sam kanditirati za funcionera stranke. Princip je imenovanje, a ne izbor funkcionera. Na čelu mesne grupe, koja će se obrazovati u svakoj opštini i u većim gradovima u svakom kvartu, stoji vođa, koji je naimenovan na godinu dana. Pokrajinski vođa može naimenovanje u svako doba poništiti i imenovati novog vođu. Vođa upravlja radom mjesne grupe, ima moć odlučivanja i imenuje mjesne funkcionere. Lično je odgovoran za rad grupe i njezino gazdovanje.

Mjesni funkcioneri su slijedeći: zamjenik vođe, tajnik, socijalni funcioner, propagandistički funcioner, sekretar i nadzornici, koji revidiraju gazdovanje grupe i o njemu podnose pismen izvještaj sreskom vođi. Članovi mjesnog vođstva su dalje zapovjednik priređivačkog odreda i vođa mjesnih grupa staleških formacija. Vođa dalje može imenovati povjerenike za pojedine ulice, blokove i kuće. Vođa saziva konferencije i sam odlučuje o predlozima i planovima funkcionera, koji se ne daju na glasanje. Vođa redovno saziva članske i godišnje skupštine. Vođa se isto stara za pretstavništvo Narodne zajednice u mjesnoj samoupravi dotle, dok se pitanje samouprave sistematski ne uredi.

Sreskog vođu imenuje pokrajinski vođa i njegova pravomoć je slična kompetenciji mjesnog vođe za opšinu. I sastav sreskog vođstva je sličan sa-

Prof. MIRKO LEŽAIĆ 14 (Lične uspomene)

O ZASLUŽNIM POKOJNICIMA NAŠEG KRAJA

A što češka štampa? Ona kao uvijek, tako i danas, u dobrim i teškim časovima iskaza nam svoje toplo saučešće i srdačnu naklonost (Pljeskanje). Već i ima dosta krasnih radova, kojima vaš zaslužni **Josef Holeček** *slavi srpsko junaštvo i srpske običaje. Uvažavajući sve to, došli smo čuvstvom najdublje zahvalnosti u staroslavni, slovenski, Zlatni Prag (Vrlo dobro). A toliko više svaki od nas gordo se ponosi pri ovoj slavnoj svečanosti, što je sami* **Palacki** *to bio, koji je u zadnjim danima svoga vrlo zaslužnoga života — kada je planula puška na slovenskom jugu — blagosiljao srpsko oružje i hercegovački ustanak. On je to bio, koji je u nama vidio novu zoru, koja je osvjetlila Slovenstvo s onoga Balkana gdje smo se mi Srbi, prvi u Evropi, Turcima slavno oprli i prvi njih iz Evrope, s onoga Balkana potiskivati počeli . . . Zahvaljujući na ljubaznim riječima kojim ste i nas Srbe pozdravili, zahvaljujući na pozivu gospodina gradonačelnika kome dugujemo što smo danas i mi Srbi učesnici vaše češke slave a našeg opšteg slovenskog bratimstva, podižem čašu u čast gradonačelnika Zlatnog Praga, presvijetlog g. d-ra Podlipnog i ličem mu: Mnogaja ljeta! Živio! (Burno odobravanje i pljeskanje; usklici: Slava! Živili Srbove! Gradonačelnik d-r Podlipni ljubi se dva puta s govornikom. Najuglednija lica: d-r Ladislav baron Rieger, general Komarov, prof. Lamanski, prof. d-r Jagić toplo čestitaju d-ru Baljku). Još u dvije prigode d-r D. Baljak je održao govore, koji su bili »primljeni sa ushićenjem« i kojima je na juriš osvojio simpatije Čeha, što će se pokazati pri zajedničkom radu u Bečkom parlamentu. — Reorganizovana Srpska narodna stranka na Primorju imala je uspjeha već u prvoj borbi. U naknadnim izborima za Dalmatinski sabor 1898 g. ona je izvojevala pobjedu u dva sreza. U izbornom srezu Knin—Drniš—Vrlika Srbi su izabrali za narodnog poslanika:* **Marka Petranovića**, *sudskog savjetnika u penziji i sinovca bokokotorskog vladike Gerasima Petranovića, a za grad Dubrovnik: d-ra* **Vlaha Matijevića**, *Srbina katolika i dubrovačkog prvaka. Srpski klub u saboru sačinjavalo je deset poslanika:* **d-r Dušan Baljak**, **d-r Antun Pulježi**, **d-r Radoslav Kvekić**, **Vladimir Simić**, **Joso Kulišić**, **Pavo Kamenarović**, **Đuro Vukotić**, **d-r Uroš Trojanović**, **d-r Vlaho Matijević** *i* **Marko Petranović**. *Toliki broj poslanika u Dalmatinskom saboru Srpski klub nije imao nikada, ni prije ni poslije te prigode. »Srbi primorski — pisao je zagrebački* **Srbobran** *u broju 147 od 1898 g. — imali su srećan početak u javnoj borbi pod rukovođenjem svojega* **»Srpskog bratstva«**, *koje će ih, ne sumnjamo, i u buduće voditi od pobjede pobjedi i srpskom narodnom napretku u Dalmaciji.« Srpski poslanički klub u Saboru bio je vrlo aktivan. U saborkoj raspravi „o proračunu pokrajinske zaklade za godinu 1898" govorio je i* **d-r D. Baljak**. *Tom prigodom on je — jedini u Saboru — pozdravio novi unitaristički napredno —demokratski pokret univerzitetske omladine u Pragu i Zagrebu, omladine kojoj su bili na čelu:* **Stjepan Radić**, **Svetozar Pribićević**, **Vice Iljadica-Grbešić** *i drugi. U svom govoru, upućenom „velikoj hrvatskoj stranci prava s ove i one strane Velebita,« d-r D. Baljak je kazao: »Ako je istina da u vašem programu, kako ga ja shvatam, stoji sloboda naroda, ako se oko vas okupljaju ljudi koji se zanose tom slobodom, tad ćete vi, spoznavši da se i mi Srbi od vajkada borimo za istu slobodu, uvidjeti da je tu jedan cilj, pored sve razlike u načinu i u sredstvima. Danas vi kažete da vaše hrvatsko državno pravo vama ne dopušta, da, osim hrvatske, priznate ikakvu drugu narodnost, pak ni srpsku, nigdje dokle dopiru granice državnog prava, bilo u njegovu sadašnjem pozitivnom, bilo u potecijalnom stanju, kako gа vi zamišljate. Ali vi znate što je odgovorio pokojni Pavlinović, vrsna vaša glava, kad je neko pred njim izrazio svoju sumnju o temeljitosti istoričnog prava u današnje vrijeme. On je odgovorio: treba se svakako držati državnog prava, jer državno pravo, to je puška. Ali, gospodo, kad bi vas ta puška iznevjerila? Kad biste jednog dana spoznali da to oružje, to sredstvo za polučenje višeg cilja ne vrijedi?*

(nastaviće se)

stavu mjesnog vočstva. Pokrajinskog vođu imenuje centralni odbor Narodne zajednice i to na dve godine. Njegova i pokrajinskog vočstva pravomoć počiva na sličnim odredbama, koje vrede za niže političke formacije stranke, koje nadzirava pokrajinsko vočstvo. Centralnom vočstvu su potčinjene sve organizacije pokreta, politička i staleška organizacija, omladina i prireditački odredi. Pravomoć centrale je koncentrisana u ličnosti vođe, koji zastupa glavnog vođu u egzekutivnoj moći. Centralno vočstvo je imenovano na tri godine i imenuje ga glavni vođa. Imenovanje se objavljuje na državnom kongresu stranke. Centralno vočstvo definitivno odlučuje o svima stvarima stranke.

Zajednica Jug. obrtnika u Zagrebu

Pod ovim naslovom osnovano je društvo, kome je cilj da okuplja obrtnike jugoslavenske nacionalne orijentacije i štiti njihove interese svuda a naročito u staleškim organizacijama kao što su Udruženja zanatlija, Zanatlijska komora itd. Zajednica će u svome radu biti vanstranačna i nepolitička, baviće se uaime samo staleškim pitanjima, koja često stradaju baš zbog izvjesnih nastojanja da se u čisto staleške odnose unosi politika. Adresa za informacije, upise itd.: Kraljice Marije ulica 11 - II

„ILS" INDUSTRIJA LIJEKA ŠIBENIK

ZLATARIJA
G. B. VALLE - SPLIT
VLASTITA RADIONA — UTEMELJENA 1822

RESTAURACIJA
„SLAVIJA"
A. Čala ŠIBENIK

RATNI DOBROVOLJCI, koji posjeduju novo dobrovoljačko uvjerenje, koji su dobili a na istu se ne misle naseliti, kao i oni koji još nisu dobili zemlje pozivaju se, da se jave Anti S. Lučevu povjereniku, koji će im dati sve potrebite upute i formulare.

ŠIBENIK

U svrhu odobrenja budžeta

putuju sutra za Beograd potpresj. općine gg. Milivoj Grubišić i dr. D. Belamarić koji imaju tamo da riješe i ostala razna komunalna pitanja.

Repriza „POKOJNIKA".

Nakon veoma uspjele premjere Nušićevog »Pokojnika« dati će diletantska sekcija Sokolskog društva — Šibenik u nedjelju 16 ov. mj. u 8 s. — reprizu. Promjenom nekih manjih uloga popravljene su i one najmanje manjkavosti opažene na premijeri, pa se nadamo da će ova repriza biti jedno veselo i zabavno veče, posve u duhu besmrtnog Nušića. Pretprodaja karata u knjižari »Opal«. Cijene 10, 6 i 4 dinara. Sokolsko društvo očekuju obilni odaziv članstva i prijatelja, pogotovo s razloga što se »Pokojnik" ove sezone više neće opetovati.

Turizam i hotelske cijene na Krki

Prva dva dana Uskrsa lijepo vrijeme privuklo je mnogo izletnika na slapove Krke. Parobrodi su bili puni domaćeg i stranog svijeta. Vožnja je ipak bila udobna. Pošto su izletnici razgledali slapove, zasjeli su u onoj jedinoj gostionici, gdje su ih iznenadile cijene:

janjetina	kg	36	din
odojče	„	80	„
tučevina	„	60	„
crno vino	l.	10	„

Prošle sezone na izletničkom parobrodu bio je uređen mali bife koji je uz umjerene cijene zadovoljavao publiku. Zar se to i sada ne bi moglo urediti da se bar publika ne bi odbila od jednog našeg izletničkog mjesta.

PROMENADNI KONCERAT održala je u nedjelju Sokolska glazba, koji je po izboru komada kao i po izvedbi uspio vrlo lijepo. Naročitu hvalu za to treba priznati požrtvovnom radu glazbenika i odličnog M.a Žepine.

RAZNI DRVENI SANDUCI i PAPIR ZA OMOTAVANJE dobivaju se u upravi N. Tribune.

GLAZBENA SEKCIJA SOKOLA otpočela je radom izučavanjem novih mladih glazbara. Kurseve vodi brat Martineti. Upisan je 21 naraštajac, koji redovito posjećuju školu pod nadzorom br. Benkovića i Zehetnera.

SPLIT

Novi športovi i razne turistične atrakcije našeg grada

(»Jašenje i ljuljanje« (!) psost i t. d.)

Na ljutu ranu —
gorku travu. (nar. posl.)

U zadnjem broju v. c. »N. T.« bio je — pod natpisom „Nepostignuta svrha" — objelodanjen jedan dopis iz Splita o nekom navodnom nehaju mjerodavnih (Splićana) za svoje kulture čempresa posađenih uzduž željezničke pruge, koji da su tobož zapušteni i da su usađeni sa promašenom svrhom. Gosp. dopisniku desilo se isto što i meni da nije točno obavješten zapravo za koju su svrhu ta stabla usađena, pa i on misli (kao i neki ostali neupućeni), da je taj trošak izveden za uljepšavanje Splita (ili pokrivanje razne sramne nečisti u željezničkom prokopu); pa nadalje da neki čempresi ne mogu povoljno da se prime u tupinastom terenu, da nijesu dovoljno otporni protiv naše bure i levanta itd. zbog čega da su neki i propali.

Stvari i prilike stoje sasvim drukčije. Pošto su Splićani nazadovali u nekim športskim disciplinama, to je za našu nadobudnu mladež i uzdanicu izmišljen novi šport »jahanja i ljuljanja na čempresima« kako bi strance zadivili tim najnovijim športom i virtuoznošću naše mladeži! Za one vani kojima taj novi šport nije poznat, kazaću ovo: Prebiru se ojači, ali ne predebeli čempresi od 3-4 metara visine koji se savijaju do zemlje dok se vršak ne dohvati, a onda je »altalena« (ljuljačka) gotova... Kada se tim ljuljanjem čempres trajno nakrivio na 60 stupanja, onda se šampijoni mogu i sjedečke producirati — odnosno jahati ...

Kako nijesam bio o tome športu obaviješten (i ako rođeni Splićanin), to sam se nedavno uzbunio kada sam u prokopu između Pazara i Muške realne gimnazije primjetio kako od toga športa čempresi stradavaju, dok naše općinstvo indiferentno ili simpatijom taj šport prati. — Neupućen i uzbuđen ja sam te športaše rastjerao a za bježećima alarmirao neke finansijske preglednike da mi jednoga zadrže. Oni su to spremno i uradili i kada sam htio doznati ime jednog od tih vajnih športaša, oni su ga brzo pustili da bježi, jer se radilo samo o lomu i guljenju čempresa a ne o nekom kriomčarenju (koji nosi nagradu).

— — —

Drugi sada vrlo rašireni i obljubljeni sport, jer je popustio šport od bovanica (bacanja kamenja) radi pomanjkanja žala i kamenica na šprameksiranim putevima, jest: »GAĐANJE I STRELJANJE IZ PRAČAKA«. Sada već skoro svako školsko dijete a i odraslijh do 15-16 godina posjeduju pračke, i koliko se već dobro trenirali u tom športu svjedoče polupani visoko položeni električni reflektori i žarulje javne rasvjete, odnosno u večer mračne ulice, a što je vrlo pogodno za sadanju imovnu i ličnu nesigurnost!

Roditeljima, školskim i policijskim vlastima niti na um ne pada da bi proti ovom zlu išta poduzeli (racije ili bar pretraživanje džepova). a niti nase komodno građanstvo na ništa ne reagira i svaku sramotu i nepodobnost flegmatično snaša sve dotle, dokle mu ne dirnu u ličnu svojinu, odnosno glavu ne razbiju...

Dalji, doduše stari šport, ali koji je moderniziran i prema duhu vremena, modi i govora u finese dotjeran je »ŠPORT BEŠTIMAVANJA«...

Kod nas ne psuju samo prostaci, pijanci ili osobe razdražene i u afektu, ne! Ovdje se psuje iz čistoga mira, ili još gore što psovači u našem dekadentnom društvu i vremenu time stiču neki »interes i ugled« od okolice pred kojom oni psuju!...

Kod nas gnjusno psuju i sablažnjivo Boga i sva Božanstva i sve Svetinje — do majčinog mlijeka hule i »nestašna« dječa pred školama i na igralištima; psuju i neke njihove majke držeći djetešce u naručju; psuju moderno odjeveni mladići uz ljubljene djevojke i uz ljubavne izjave (valjda drže da je i to nježnost i milina); a psuju i njihovi roditelji i na radu, i u društvu i u obitelji i psuju

O Arbanasima

Ko je ikada došao u dodir s Arbanasima, ljudima na prvi pogled divljim i grubim, morao je da konstatuje da se ispod toga neuglađenog kriju mnoge plemenite crte. Ko od njihova jezika ne zna gotovo ništa, znaće bar dvije riječi — rs i besa. A ako ni to ne zna, evo mu objašnjenje, jer će pored prve riječi naći: obraz. čast, muški ponos, a pored druge: vjera, časna riječ. Ali u riječniku nema da su ta dva pojma temelj morala jednog naroda koji nam je u susjedstvu a malo poznat. Ti su principi toliko u svijesti svakog ispravnog Arbanasa da se njima ponekad i njihove grubosti mogu opravdati ili bar razumjeti.

Rs je Albancu vredniji nego život; u njemu je sadržana hrabrost, poštenje shvaćeno na svoj način, poštovanje drugih, gostoljublje. Besa je garancija, kakvu ne može da dade ni Velika Britanija; kome je Albanac dao vjeru, neće je poreći, makar je svojom glavom otkupio; to je »vjera tvrđa od kamena".

Albanci su podijeljeni na plemena slično kao Crnogorci. Svoj svojega neće ostaviti u nevolji. Odatle otpor protiv Italijana u plemenu Maći, je jer albanaska dinastija iz toga plemena. Albanska dinastija je skinuta, i to bosi svakog čovjeka njihova plemena.

Mi Jugosloveni imamo izvjesnih veza s Arbanasima. U nekim južnim krajevima ima dosta arbanaškog stanovništva. Preko Podgorice prolazi njihova trgovina, preko Skadarskog Jezera njihov šverc. U Dalmaciji ima naseljenih Arbanasa. Dok se jedna naseobina kod Trogira, na otoku Čiovu samo po imenu sačuvala, druga kod Zadra, koju je osnovao biskup Zmajević, sačuvala je svoju individualnost.

O Arbanasima prvi je dao jedno interesantno djelo crnogorski književnik Marko Miljanov. Njegovo djelo „Život i običaji Arbanasa" pisano je sa puno simpatije, sa isticanjem vrlina toga naroda i sa iskrenom željom da naša dva naroda budu u dobrim odnosima. U naše doba Gligorije Božović kroz svoje pripovijetke dao je vanredno lijepih prikaza njihova karaktera. U Beogradu je pred više više godina pokrenut naučni časopis koji se bavi isključivo problemima albanske nacionalne nauke.

Albanci su starosjedioci Balkana, potomci starih Ilira.

i na javnim mjestima i u javnim društvima i na šetalištima, a psuju kako spomenuh ne samo prostaci već i na oko: »iz boljega staleža«.

I dokle čak i susjedni dalmatinski gradovi (Dubrovnik, Šibenik i t. d.) već odavna su poduzeli razne akcije protiv psosti, dotle ovdje, gdje je ona u sve većem porastu do sablazni, čak i svećenički krugovi šute ..

Sve ovo je i za rođenog Splićanina nešto previše. Al.

Poštanske sabirališne škrabice

Nije moguće vjerovati da splitsko predgrađe Veli Varoš sa 16000 stanovnika, nema nego tri sabirališne škrabice i te su postavljene (osim jedne) na mjestima gdje je promet minimalan. Pitamo direkciju pošta, za koga je škrabica u Frankopanskoj ulici, kada u toj ulici nema nego pet šest kuća sa 15 stanova, dok stanovnici Spinuta moraju pješačiti, obilaziti kilometar i po puta dok dođu do iste a toliko da se vrate kući, to su tri kilometra puta. Za što se ta škrabica ne prenese u Spinut na Hajduk Veljkovom putu, gdje je kroz godinu dana sagrađeno 20 novih zgrada sa 60 stanova. Ako direkcija pošta nalazi shodnim da škrabica u Frankopanskoj ulici ostane, nemamo ništa protiva, ali tražimo da se i u predjelu Spinuta postavi poštanska sabiralična škrabica. Isto vrijedi i za Brankov prilaz gdje u opće nema škrabice. Na ovaj način uza sve to što pošt. auto prediže škrabice, mjesto ići napred mi idemo natrag.

Na škrabicama potrebito je postaviti brojeve da se bude moglo viditi i znati u koji sat će se ubačene pošiljke dići iz škrabica.

Pišu nam iz Solina

Autobusna kola Splitskog autobusnog poduzeća, na potezu Split-Solin zaustavljaju se u Solinu pred spomenikom (na vratima mjesta) i tu ostaju četvrt sata do povratka u Split. Ne znamo zašto autobusna kola ne proslijede to vrijeme do svratišta gosp. Ante Grubića, nego oni koji stanuju dalje centruma, moraju pješačiti po kilometar i po po puta da dođu do svojih stanova, odnosno od stanova do autobusa. Molimo upravu Sapa, da ovoj očitoj nepravdi stanovnicima gornjeg dijela odlomka udovolji, produživši vožnjom do spomenutog svratišta. Solinjanin

Komiža

POLJSKE KRAĐE

Ima duže vremena da se u nas krade iz polja, težacima kupus, luk, kapula itd. — a opet što je najgore puštaju se koze, mule, konji i magarci slobodno po tuđim vinogradima neka prave štetu. Mislimo da bi naša općina imala narediti poljarima, koji su u službi preko cijele godine — da bolje bdiju nad imovinom svojih općinara. Usput preporučamo i drugim vlastima — da bi i one imale malo bolje da pripaze na ove kraće.

POTROŠNA ZADRUGA

Imali smo potrošnu zadrugu, koja je dosta dobra učinila za okupacije Italijana, jer je putem Pokrajinske vlade opskrbljavala narod hranom. Zadruga već ne radi ima 15 godina — a ostala je dužna Zadružnom savezu u Splitu nekoliko hiljada dinara. Čujemo da sada Zadružni savez traži od onih članova koji su još ostali dužni isplatu. Poznato nam je da Zadružni savez u Splitu dužan Seoskoj blagajni u Komiži okolo 2000000 dinara, i da je većina članova dužnika u isto vrijeme i članovima Seoske blagajne u Komiži, koji prama blagajni odgovaraju sa cijelim svojim imanjem. Čitali smo po novinama da su ljudi od Zadružnog Saveza u Splitu bili u Beogradu radi sanacije Saveza — pak mislimo da bi i Savez prama onim dužnicima u Komiži mogao da nađe neku vrst sanacije, jer su i oni udijelnici Seoske blagajne u Komiži. Preporučili bi i onom članu uprave blagajne da poradi — da se ovo uredi — a ne da nosi listu dužnika u džepu. . . .(?)

—h—

ANNELIE UHLIG bojadisala je uskrsna jaja za svoje prijatelje

Ugljen + vapno = PeCe-predivo

Kao prvo sasvim sintentsko predivo, PeCe-predivo zaista pretstavlja načelno nešto sasvim novoga. Dobiva se sintezom crnog ugljena, koji možda još u milijunima tona leži pod njemačkim tlom, i iz vapnenca, koji je na primer glavna sastojina prostranog brdskog vijenca Jure ili Vapnenih Alpa, što znači, da se u proizvodnji tog novog predива ne treba bojati pomanjkanja sirovina. To sintetsko predivo ne smije se nipošto zamijeniti s celuluznom vunom, budući da se ne proizvodi iz celuloze, dakle prirodno izraslih ćelija bilinskog svijeta, nego ga naprotiv vještina kemičara stvara iz jednostavnih anorganskih supstanca.

PeCe-predivo svojom finoćom i lijepim izgledom nije samo ravnopravno prirodnim i ostalim, ljudskom rukom stvorenim predivima, nego ih još i nadmašuje cijelim nizom izvanredno vrijednih svojstava. Jedno se međutim mora odmah istaći: PeCe-predivo se ne može upotrebljavati za modernu odjeću, koja se glača, jer je termoplastično i topi se kod vručine od 80°C. Ali zato mu je otvoreno prostrano polje tehničkih tkanina, gdje može neizmjerno mnogo. Tu valja najprije istaći činjenicu da je PeCe-predivo u dalekosežnoj mjeri neosjetljivo na kiseline. Lužine ili ostale agresivne kemikalije. U tom pogledu provedeni su nebrojeni pokusi, pa je novo predivo isprobano također i u carskoj vodici, naime kiselini, u kojoj se topi i samo zlato koje je inače sasvim neosjetljivo na ostale kiseline. Tkivo PeCe-prediva koje je kroz puna 24 sata bilo izloženo djelovanju te kiseline, ostalo je sasvim nepovrijeđeno, dok inače i najmanja količina te ili druge koje kiseline sasvim uništava tkivo iz prirodnih prediva, kao što su vuna i pamuk. Iz novog prediva mogu se dakle proizvoditi odjevni predmeti, kojima ne škodi ni jedna kiselina, a može se prerađivati i za filtersko sukno, koje je nekoliko puta trajnije od dosada rabljenog filterskog sukna iz vune i pamuka. U Njemačkoj će se na taj način uštedjeti i drugim potrebama moći privesti znatne količine vune i pamuka, budući da se filtersko sukno u mnogim granama gospodarstva troši u upravo ogromnim količinama. Ali ni bakterije truleža ne mogu ništa nauditi tom PeCe-predivu, koje je sasvim neosjetljivo i na vodu, radi čega će se mnogo rabiti i za ribarske potrepštine, a u prvom redu za mreže i uža, koji ne trunu, makar kako dugo ležali u vodi, pa bila to baš i slana morska voda. Osim toga je PeCe-predivo neupaljivo. Ako se baci na vatru, topi se doduše, ali se odmah pretvara u tvrdu masu, koja ne gori. Ako se pomisli, koliko je već požara nastalo uslijed lako zapaljivih dekoracionih tkanina, lako se može predočiti, što upravo znači za čuvanje narodne imovine, okolnost, da se za kazališta, velike dvorane itd. može rabiti tkanina, koja se ne može upaliti . . .

Velika prednost PeCe-prediva je i u tome, da je njegova otpornost protiv vlage istovjetna s njegovom otpornošću u suhom stanju, te da je ono elastičnije od prirodne svile, a ujedno posjeduje najbolja svojstva izoliranja topline i elektrine. Predaleko bi vodilo, kad bi ovdje navodili sve mogućnosti uporabe novog PeCe pletiva, ali već i ovo, što smo iznijeli, pokazuje nedvoumno, da novo predivo zaista pretstavlja velebno djelo praktične znanosti.

Dr. P. V.

Otpaci imaju vrednost

Današnja privreda i produkcija pripisuju veliku važnost iskorišćavanju otpataka sviju vrsta. Prpa i iverje su u drvarskim preduzećima dosada pretstavljali skoro otpatke bez vrijednosti. Upotrebljavani su kao gorivo, ali i u tu svrhu je ognjište moralo biti specijalno konstruisano. Tortif-Werke u Hemelingenu su upozorili na novu mogućnost prerade tih otpataka. Pomoću specijalne materije za ljepljenje, izrađena od domaćih sirovina i presovanjem se izraduju drvene ploče. koje imaju vrlo dobre osobine. Prema ispitivanju pruskog Instituta za ispitivanje drva u Ebreswaldu te vještačke drvene ploče svojim kvalitetom odgovaraju pločama od bukovog drveta. Novi materijal je već s uspjehom upotrebljen na mnogo mjesta. Vrlo je dobar i za izradu namještaja.

Motorizovana zubna klinika!

Zubar dr. Edvard Vašburn u Kanadi vratio se s dvogodišnjeg službovanja po artičkim krajevima, što ih je obilazio sa svojom motorizovanom zubnom klinikom. U dvadeset i četiri mjeseca svoje turneje izvršio je prava čudesa. On je za to vrijeme u tim krajevima, gdje nema zubara plombirao 10 hiljada zuba, preko 20 hiljada je izvadio i izvršio ravno 2 hiljade manjih operacija. S ovom tabelom drži on po svoj prilici zubarski rekord svih vremena i svih zemalja.

2500.— DIN. TREBATE da si stvorite stalnu zaradu — egzistenciju kod kuće.
Pišite: »Mara« Maribor — Pletionica—Razašiljalnica trikotaža.

Slastičarna
STEVO MANDIĆ
ŠIBENIK (Dobrić)

Drogerija
JOSIP IPAVEC
Foto potrepštine, droge, kemikalije, kozmetika. — — — — ŠIBENIK

Primorska Centrala proizvođačkih i potrošnih zadruga
Mjesna zadruga za poljopr. kredit
Transportno-konzumna zadruga
Proizvođačko-potrošna zadruga
SPLIT

Trgovina mode „a la ville de Paris"
Jakša Žuljević - Split
Specijalna prodaja muške pom. robe

PISAĆI STROJ skoro novi prodaje se povoljnom cenom. Obratiti se uredništvu lista.

Tisak i vlasnik: „TIPOGRAFIJA" štamparsko novinsko i knjižarski zavod, za tiskaru i uredništvo odgovara: direktor Hamilkar Vitaliani, Sibenik